

Posudek oponenta na bakalářskou práci

Poutnictví v antickém Řecku a jeho současná reflexe

Autor: Michal Tauchmann

Studijní program: B 6101/Filozofie

Vedoucí práce: Mgr. Jan Kapusta, Ph.D.

Oponent: Doc. Mgr. Jaroslav Daneš, Ph.D.

Michal Tauchmann si vybral zajímavé téma, které rezonuje s jeho osobním příběhem a duchovním rozvojem. V druhé kapitole demonstruje, že si je vědom určitých metodologických problémů, které s fenoménem poutnictví, náboženskou zkušeností a prožitkem souvisejí. Nicméně se současně ukazuje, že metodologické zázemí autora je velmi chabé, nemluvě o metodách práce s prameny a literaturou. Je mi líto, že jako oponent musím konstatovat, že na této práci neshledávám nic pozitivního a práci hodnotím jako naprosté odborné fiasko, přičemž její kvalitu bych označil za průměrnou seminární práci na gymnáziu.

Svůj kritický posudek uvedu odkazem na odbornou nezpůsobilost autora. 98% práce Michala Tauchmanna je výtahem ze dvou knih: a) J. Elsner - I. Rutheford (eds.), *Pilgrimage in Graeco-Roman & Early Christian Antiquity: Seeing the Gods*, Oxford 2005, b) M. Dillon, *Pilgrims and Pilgrimage in Ancient Greece*, London 1997. Počet citací z těchto dvou titulů je natolik vysoký, že se dá říci, že spoluautorem předložené práce jsou autoři těchto monografií. Na rozdíl od prvního výtahu autora, jsou však zevrubné monografie (včetně oné kolektivní) uvedených autorit metodicky ucelené a vyčerpávající. To, že se student spokojí při svém výkladu o fenoménech, které konstituují stěžejní výkladovou linii (delfská věštírna, mystéria, chrámové lékařství) jeho bakalářské práce, s heslíčky v *Encyclopaedia Britannica*, je tristní. Demonstruje tím, že nemá přehled ani o pramenech ke studiu výše uvedených fenoménů, nemluvě o relevantní literatuře, která uvedené fenomény zevrubně analyzovala. Jinými slovy student je na konci své bakalářské práce **tabula rasa**, kterou s výjimkou dvou monografií minulo vše podstatné! Budme však konkrétní. Pokud jde o věštírny a věštění, nelze vůbec minout přinejmenším následující práce: J. Fontenrose, *The Delphic Oracle. Its Responses and Operations*, Berkeley 1978; Tomáš Vítek, *Věštění v antickém Řecku I-IV*, Praha 2011-2018; H. W. Parke, *A History of the Delphic Oracle*; H. Bowden, *Classical Athens and the Delphic Oracle*, Cambridge 2008.

Výklad o chrámovém lékařství ve starověkém Řecku nelze uskutečnit bez obeznámenosti přinejmenším s následujícími tituly: L. Edelstein, *Asclepius. A Collection and Interpretation of the Testimonies I-II*, Baltimore 1945; Tentýž, *Ancient Medicine. Selected Papers of Ludwig Edelstein*, ed. O. Temkin, Baltimore 1967; S. Fisherová-H. Bartoš, *Hippokratés. Vybrané spisy I.*, Praha 2012, str. 65-116; V. Nutton, *Ancient Medicine*, London 2004, str. 103-115; B. L. Wickkiser, *Asklepios, Medicine, and the Politics of Healing in Fifth-century Greece: between Craft and Cult*, Baltimore 2008.

Odborně pojednat o eleusínských mystériích bez následujících titulů je nemožné: G. E. Mylonas, *Eleusis and the Eleusian Mysteries*, Princeton 1961, 1969, 2015; M. B. Cosmopolous, *Bronze Age Eleusis and the Eleusinian Mysteries*, Cambridge 2015. Nebudu obsáhle rozebírat skutečnost, že student si ani nepřečte Hymnus na Démétér a raději čerpá z Mertlíkových Bájí a pověstí.

Nyní přejdeme k základnímu metodologickému ukotvení. V návaznosti na Dillona autor konstatuje, že instituce poutnictví se zrodila ve středověku (str. 17) a souvisí se specifiky dvou významných monoteistických náboženství (křesťanství, islám). Tím by mohla veškerá snaha skončit, protože bychom

chtěli do starověkého světa anachronicky projektovat něco, co v něm neexistovalo. Abychom se tomuto metodologickému omylu vyhnuli, je potřeba redefinovat pojem a instituci poutnictví, což si uvědomovali i Dillon, Rutherford a Elsner. Proto se též student po jejich vzoru ve slabé ozvěně *Begriffsgeschichte* vypořádává s výrazivem a pojmy. Zkrátka ve starověkém Řecku nebyl fenomén konceptualizován. Proto se hledají výrazy, které souvisí s putováním v souvislosti s náboženstvím. Výsledkem snahy říci něco obecně k tomu, že lidé putují, je pak široká definice: „Poutnictví je cesta, kterou podniká osoba hledající místo nebo stav, o kterém věří, že ztělesňuje posvátný ideál.“ Nicméně, i když si autor myslí, že definice je natolik široká, že se pod ní dá zahrnout ledasco, není tomu tak. Například panhellénské hry, kterým Tauchmann věnuje značnou pozornost, pod tuto definici nespádají. Základem těchto her je totiž **agón, zápas**, který se sice koná k počtě bohů či hroů a je navázán na mythickou aitiologii, ale jehož obsahem není niterná náboženská zkušenost ani posvátný ideál. V hrách obecně jde spíše o kulturní identitu Řecka a **prestíž (τιμή) jednotlivých států a jejich reprezentantů**. Vysoce ritualizované náboženství je pouze obecným rámcem. Podobně bychom měli problém aplikovat definici i na poselstva do věštírén. Poselstva nesměřovala za posvátným ideálem, ale pro praktické rady (viz Fontenrose: sňatky, vypovězení války, uzavření spojeneckých smluv, založení kolonie atd.). Z tohoto hlediska plnila věštírna spíše funkci sociálně-politickou. Nejbližší možnou analogií by mohly být příběhy traktované v tragédiích, které souvisejí s rituální očišťou, např. Orestés, Kreón/Oidipús v Sof. OT, OC.

Chrámové lékařství má rovněž kontext sociálně-politický a účel poutě je především pragmaticko-praktický: uzdravit se. Léčbou se nemá na mysli duchovní přerod, ale cenově dostupná léčba.

Jediným fenoménem, který je komparovatelný s poutnictvím a spadá i pod širší definici nabídnutou autorem, jsou mystéria v Eleusíně (případně Samothráce), a to proto, že ji skutečně podniká jednatel, a nikoli reprezentant instituce, nebo úředník, a podniká ji za účelem duchovní zkušenosti a proměny, která souvisí s posvátným ideálem. Podniká ji na místo, které je pravděpodobně nejposvátnější v celém Řecku.

Autorův závěr, že lze vysledovat nějaké univerzální motivace poutníků a že starověcí poutníci se nějak podobají i těm středověkým a současným, je snadno vyvratitelný. S výjimkou mystérií a případné rituální očišťy, která má ovšem sociálně-politické, a nikoli osobní konotace, jsou tyto fenomény nesouměřitelné. Není mi jasné, jak by například Nemejské hry měly souviset s pocitem nudy, osobní krize, hledání smyslu života nebo duchovního přerodu, tj. motivací současných českých poutníků, která je zkoumána dotazníkovým šetřením. Zvláště v případě atletických klání a chrámového lékařství bychom zjednodušeně mohli hovořit o pouhém cestování, ať už kvůli léčbě (jedu do Mnichova na protonové centrum, protože je to dvakrát levnější než na Homolce a Bulovce/ raději jdu/jedu do Epidauru, než utratit majlant za odborníka s baňkami), nebo kvůli soutěži.

Zopakuji tedy celkové hodnocení: **nedoporučuji práci k obhajobě**. Student neprokázal znalost zásad odborné práce, neseznámil se s prameny a literaturou, faktická a odborná kvalita textu je podprůměrná.